

srpen 2009

Rozhovor s Bělou Hejnou z Ministerstva vnitra o projektu Dobrovolné návraty cizinců v nelegálním postavení a o cizincích bez oprávnění k pobytu v ČR

Marie Jelínková

Abstrakt:

Rozhovor popisuje začínající projekt Dobrovolné návraty cizinců v nelegálním postavení, který navazuje na již probíhající projekt Dobrovolné návraty cizinců. Mimo podmínky a fungování nového projektu rozhovor přibližuje i přístup Ministerstva vnitra k migrantům, kteří nemají oprávnění k pobytu.

***

Vláda na návrh Ministerstva vnitra schválila dne 4. května 2009 usnesením č. 587 projekt Dobrovolné návraty cizinců v nelegálním postavení. Proč Ministerstvo vnitra o tento projekt usilovalo?

Návrh byl podán v souvislosti s probíhajícím projektem Dobrovolné návraty cizinců, kteří jsou v legálním postavení. Při přípravě tohoto projektu jsme vycházeli z monitoringu situace zhruba od poloviny roku 2008. Ke konci roku 2008 se situace začala poměrně rychle zhoršovat, měli jsme mnoho informací, že řada cizinců je v tíživém postavení, snažili jsme se tedy pracovat maximální rychlostí. Projekt Dobrovolných návratů cizinců byl spuštěn 26. února 2009, uvědomovali jsme si ale, že vznikla skupina osob, které byly ve stejné situaci jako ti, kteří se projektu zúčastnili, nicméně nebyli schopni splnit podmínky pro účast v projektu Dobrovolných návratů cizinců, protože se dostali do situace, kdy jim skončilo pobytové oprávnění před tím, než byl projekt spuštěn. Začínající projekt Dobrovolných návratů cizinců v nelegálním postavení je tedy primárně nastaven pro výše zmíněnou skupinu osob. Přišlo nám ale smysluplnější, když už s takovým projektem pro nelegálně pobývajících přicházíme, nevymezovat ho dobou, po kterou cizinec v ČR nelegálně pobývá.

Jaké podmínky musí cizinci v nelegálním postavení splnit, aby se do projektu mohl zapojit?

Zásadní podmínkou je, že cizinec má platný cestovní doklad, nebylo mu vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění ani s ním nebylo toto řízení zahájeno a nebyl trestně stíhán a takové řízení ani není aktuálně vedeno.

Kdo bude zajišťovat realizaci tohoto projektu?

Schéma projektu je velmi podobné jako u projektu Dobrovolné návraty cizinců. Koordinaci projektu má na starosti Ministerstvo vnitra v úzké spolupráci s inspektoráty cizinecké policie, realizaci návratových letů zajišťuje Mezinárodní organizace pro migraci a do projektu jsou zapojeny i nevládní neziskové organizace, které již mají letáky a informace k projektu. Právě zapojení nevládních neziskových organizací je v tomto projektu důležité, protože jsme si vědomi toho, že cizinci v nelegálním postavení mohou mít ještě trochu větší problémy jít na inspektoráty cizinecké policie než cizinci s legálním pobytem. Proto mohou mít doprovod z nevládních neziskových organizací. Oproti projektu Dobrovolné návraty cizinců není zajištěno ubytování před odletem. Otázka potvrzení o účasti v projektu je stále v jednání. Projekt tedy klade hlavní důraz na komunikaci s cizinci a asistování jim s návratem a zároveň také vyžaduje aktivitu ze strany cizinců. Předpokládáme, že o tento program nebude masivní zájem, ale pokud ano, jsme připraveni udělat potřebné změny.

Realizace projektu tedy začne informační kampaní?

Informační kampaň již spuštěna byla. Probíhá v cizích jazycích, zejména v dopravních prostředcích v městech po celé republice a v tištěných médiích. V ukrajinském a vietnamském tisku se již informace objevily ke konci července a pro mongolskou komunitu funguje banner umístěný na webových stránkách pro mongolskou komunitu www.mglcz.com

Pokud se tedy cizinci v nelegálním postavení o tomto projektu dozvědí a mají zájem se do něj zapojit, mají kontaktovat nejbližší nevládní neziskové organizace, které s nimi půjdou na inspektoráty cizinecké policie?

Samozřejmě, pokud budou chtít cizinci více informací, mohou se obrátit na nevládní neziskové organizace, Mezinárodní organizaci pro migraci nebo na nás. Pokud i pak mají zájem, dostaví se na inspektorát cizinecké policie.

Co má cizince v nelegálním postavení motivovat, aby se do projektu zapojili?

Primární motivace je úhrada nákladů spojených s leteckým vycestováním z České republiky. To znamená možnost pro ty, kteří by nějak svou situaci řešit chtěli, ale nemají finanční prostředky na to, aby si letenku uhradili sami. Druhá motivace je jasná, přesná znalost toho, jak bude řešen jejich předchozí nelegální pobyt v České republice. Veškeré aktivity Ministerstva vnitra v této oblasti jsou zákonně vymezeny - zejména zákonem o pobytu cizinců. Podle tohoto zákona nelze nelegální pobyt pominout. Proto bude s každým účastníkem v projektu vedeno řízení o správním vyhoštění. V tomto ohledu je ale z našeho pohledu motivující, že člověk bude přesně vědět dobu správného vyhoštění (tabulka délky vyhoštění pro jednotlivé kategorie je přiložena na konci článku, *poznámka redakce*). Tyto informace jsou součástí informačních letáků, přičemž člověk, který si bude schopen náklady na cestu uhradit sám, dostane vždy správní vyhoštění na kratší dobu.

Kapacita projektu není početně omezená, nicméně jaké jsou vaše odhady o počtu cizinců, kteří se do projektu zapojí?

My jsme ve stejné situaci, jako jsme byli při spuštění projektu dobrovolných návratů legálně pobývajících cizinců, to znamená, že máme indicie, že o projekt, nebo minimálně o informace o něm, je zájem. Ale nejsme schopni říct, jaký ten zájem pak skutečně bude. Jedna věc je, zda budou mít cizinci zájem řešit svou situaci tímto způsobem, druhá, zda ve finále tento projekt opravdu využijí. Takže nevíme a uvidíme.

Jaké je datum spuštění projektu?

15. září 2009 a je naprosto jednoznačně daná tříměsíční doba trvání projektu. Z našeho pohledu se jedná o skutečně výjimečný jednorázový projekt, který by se neměl do budoucna opakovat.

Proč jste přistoupili k době trvání projektu pouze na tři měsíce a od září? Nebylo by strategičtější, aby projekt probíhal v zimě, kdy jsou možná podmínky přežití v ČR nejtvrděší? To by mohlo hrát také svou roli v rozhodování cizinců.

Projekt je připraven již od července, ale právě i z těchto důvodů jsme nespustili projekt dříve a posunuli jsme ho do zlomového období konce roku. Doufáme, že to bude časově odpovídat i těm náročnějším měsícům v roce.

Je na tento projekt vymezena určitá finanční částka, i když třeba není možné odhadnout, kolik migrantů bude mít zájem?

Na projekt nebyla vyčleněna samostatná položka. U projektu je třeba financovat informační kampaň zhruba 1 500 000 Kč, která je placena z rozpočtu Ministerstva vnitra. U skupiny migrantů, kteří si budou platit zpáteční cestu sami, téměř žádné další náklady nevzniknou, a u těch, kteří ne, se jedná o standardně realizované vyhoštění, tedy náklady, které budou hrazeny z rozpočtu Policie ČR. Vzhledem k tomu, že v daném okamžiku není jasné, jaký zájem o projekt přesně bude, je poradenství ze strany NNO zahrnuto do již existujících smluvních vztahů.

V případě, že cizinci projeví o tento projekt zájem, nebude jejich „vyhoštění“ pravděpodobně výrazně levnější než celkové náklady na nucené vyhoštění, které průběžně realizuje cizinecká policie?

Určitě, bezesporu je dobrovolný návrat mnohem levnější variantou, což byl i jeden z argumentů pro spuštění předchozího programu Dobrovolné návraty cizinců.

Zmínila jste, že tento projekt má být jednorázový. Nicméně pokud se ukáže, že je pro stát výrazně levnější, nemělo by se uvažovat naopak nad jeho opakováním třeba jen z tohoto důvodu?

Tady je nutné říci, že nikoli speciální projekty, ale program dobrovolných návratů jako takový existuje již řadu let a cizinci se do něj mohou prostřednictvím cizinecké policie nebo Mezinárodní organizace pro migraci zapojit a vrátit se do země původu.

Nicméně kontinuální dobrovolné návraty nejsou pro nelegálně pobývajících migranty příliš motivující. Proč třeba, pokud se projekt Dobrovolné návraty cizinců v nelegálním postavení ukáže jako motivující, nepřevzít schéma tohoto projektu i na ně?

V daném okamžiku to není naším záměrem, především bychom neradi vytvářeli jakýkoli systém nebo schéma, který by vytvářel mezi cizinci dojem, že překročení platnosti povolení k pobytu je do budoucna řešitelná věc. Z našeho pohledu se jedná o velmi zásadní problém. Proto nezvažujeme, že by se v daném okamžiku měl tento projekt opakovat.

Nevládní neziskové organizace zabývající se tématem migrace již v minulosti navrhovaly podobné návratové projekty pro cizince v nelegálním postavení. Jeden z nich byl i minulý rok schválen Radou vlády pro lidská práva. Proč se k tomuto nebo podobnému programu nepřistoupilo v České republice již dříve?

Projekt, který jste zmiňovala, byl Radou vlády doporučen s podmínkou, že se autoři projektu spojí s Ministerstvem vnitra a dopracují projekt tak, aby nebyl v rozporu se stávající legislativou. Na Ministerstvu vnitra pak byli nominováni lidé do této pracovní skupiny, ale ze strany neziskových organizací aktivita ustrnula.

Je tento projekt již navrhovanými projekty inspirován?

Nějakým způsobem ano, nicméně je spíš ovlivněn konstantně probíhající diskuzí o tématu nelegální migrace a jejího řešení. Myšlenkový pochod se odvíjel především od projektu Dobrovolné návraty cizinců.

V popisu projektu se zmiňuje, že jeho cílem je i snížení počtu nelegálně pobývajících migrantů na území ČR. Jak to vypadá s počtem nelegálně pobývajících migrantů v ČR? Má Ministerstvo vnitra nějaké odhady nebo expertízy vypovídající o tomto čísle?

Tuto otázku slyšíme poměrně často, ale Ministerstvo vnitra skutečně nemá k dispozici odhady počtu nelegálně pobývajících migrantů v ČR. Tyto odhady jsme si ani nedělali a v současnosti ani nemáme tyto odhady na základě čeho dělat. Naše informace, ze kterých můžeme vycházet, se týkají jen zjištěné nelegální migrace. Ta může být vnitrostátní nebo přeshraniční. A u obou těchto případů sledujeme v posledních letech klesající tendenci. Samozřejmě se jedná, jak jsem již říkala, o zjištěnou nelegální migraci, která nemusí o nelegální migraci obecně zcela vypovídat. Jedná se o výstup činnosti policie, který je závislý třeba na počtu a dosahu kontrolních akcí cizinecké policie a podobně. Bereme to proto jako jeden z ukazatelů. Právě tento projekt ale může také přispět k vytvoření obrázku, jaká situace skutečně je. Nemohu se například ztotožnit s tím, že se počty nelegálně pobývajících cizinců na území České republiky pohybují ve stovkách tisíc, jak tvrdí některé odhady. Taková čísla dle mého názoru neodpovídají reálné situaci, ale to je samozřejmě osobní názor ovlivněný i tím, jak člověk hodnotí vhodnost zvolených metod pro výpočet těchto odhadů. Ministerstvo vnitra v současnosti tedy odhady o počtu nelegálně pobývajících migrantů v ČR nemá a nejsem teď schopná říci, jaké metody by byly vhodné k provedení těchto odhadů. Nicméně to, že tady nějakí nelegálně pobývající cizinci jsou, vyplývá z povahy věci samé a nemá smysl to a priori popírat.

Česká republika společně třeba s Německem uplatňuje dlouhodobě vůči nelegálně pobývajícím migrantům spíše represivní přístup. Je tento projekt náznakem, že se přístup trochu mění?

Poslední aktivity Ministerstva vnitra, tím myslím například tento projekt nebo přístup cizinecké policie, která plní i funkci distributora informací o dobrovolných návratech, by se daly označit za vstřícnější. Rozhodně to ale není vstřícnost k nelegální migraci, z povahy věci – vstřícnost k tomu, že někdo porušuje zákon, nelze myslím ani u represivních složek očekávat. Projektem Dobrovolných návratů cizinců jsme se snažili dát možnost migrantům do nelegálního postavení nespadnout a teď, pokud v něm jsou, odjet. Samozřejmě návrat není pro každého ideálním řešením, ale situace se podle prognóz nebude v nejbližších měsících měnit a ukazuje se, že schopnost mnoha migrantů obstarat si na území ČR základní potřeby potřebné pro život je velmi nízká. Někteří migranti v nelegálním postavení očekávají, že se situace nějak vyřeší, ale ona se sama nijak nevyřeší, naopak, stávají se stále zranitelnější vůči možnému zneužití a závislí na různých zprostředkovatelích a na pomoci od ostatních. Tento projekt jim nabízí možnost řešení jejich situace, nicméně rozhodně neznamená, že bychom směřovali k možnému projektu regularizace nelegálně pobývajících migrantů.

O Běle Hejně:

Mgr. Běla Hejná pracuje na Ministerstvu vnitra, odboru azylové a migrační politiky, Oddělení imigrace. V současné době je koordinátorkou obou projektů dobrovolných návratů, realizovaných Ministerstvem vnitra. Kontakt na ní je [Belahejna\(at\)mvcr.cz](mailto:Belahejna(at)mvcr.cz).

O autorce:

Mgr. Marie Jelínková (migrace@mkc.cz) vystudovala sociologii na FSV UK. Ve své diplomové práci se zabývala porovnáním české a australské integrační politiky. V současnosti pokračuje v doktorandském studiu veřejné a sociální politiky, ve kterém se zaměřuje na zkoumání kvality života přistěhovalců v ČR. Také se zabývá problematikou sociální exkluze a inkluze, o které vede kurz.

Článek vznikl v rámci projektu Regularizace jako jeden z nástrojů v boji proti nelegální migraci, který je financovaný z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Leták o projektu je ke stažení zde: www.mvcr.cz/soubor/informacni-letak-cesky.aspx

V různých jazykových mutacích lze najít tento leták zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/projekt-dobrovolnych-navratu.asp>

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Dodatek ke článku:

Tabulka doby následného zákazu pobytu v ČR pro cizince v nelegálním postavení v projektu Dobrovolné návraty cizinců v nelegálním postavení

Úvod a vysvětlení k tabulce odpovídá na otázku: Pokud se do projektu přihlásíte, bude se nějak řešit váš předchozí nelegální pobyt?

Žijete-li v České republice bez platného povolení k pobytu, jde o porušení zákona, které příslušné orgány řešit musí. Pokud se ale přihlásíte do projektu, budete znát přesnou délku zákazu pobytu, který vám bude udělen. Budete patřit do skupiny „A“ (viz tabulka). Pokud se přihlásíte do projektu a uhradíte náklady spojené s vycestováním z vlastních prostředků, sníží se délka doby uděleného zákazu pobytu. Budete patřit do skupiny „B“.

Délka doby předcházejícího neoprávněného pobytu na území České republiky	Délka následného zákazu pobytu na území České republiky	
	skupina A	skupina B
do 6 měsíců (do 1/2 roku)	3 měsíce (1/4 roku)	1 měsíc
do 12 měsíců (do 1 roku)	6 měsíců (1/2 roku)	2 měsíce
do 18 měsíců (do 1 a 1/2 roku)	9 měsíců (3/4 roku)	3 měsíce
do 24 měsíců (do 2 let)	12 měsíců (1 rok)	4 měsíce
do 30 měsíců (do 2 a 1/2 let)	15 měsíců (1 a 1/4 roku)	5 měsíců
do 36 měsíců (do 3 let)	18 měsíců (1 a 1/2 roku)	6 měsíců
do 42 měsíců (do 3 a 1/2 roku)	21 měsíců (1 a 3/4 roku)	8 měsíců
do 48 měsíců (do 3 a 1/2 roku)	24 měsíců (2 roky)	12 měsíců
do 54 měsíců (do 4 a 1/2 roku)	27 měsíců (2 a 1/4 roku)	16 měsíců
do 60 měsíců (do 5 let)	30 měsíců (2 a 1/2 roku)	20 měsíců
Více než 60 měsíců (5 let a déle)	36 měsíců (3 roky)	24 měsíců